

Regényes MAGYAR VILÁGHIRESSÉGEK

TÜRR TÁBORNOK

AKI AZ EGÉSZ VILÁGON OTTHON VOLT.

Budapesten 1908 május 3-án hajnali egy órakor meghalt egy magyar ember, aki három ország szabadsághőse volt: Magyarországé, Itáliáé és Angliáé, aki bizalmas politikai összeköttetésben és barátságban volt Viktor Emánuellel, Garibaldival, Cavourral, III. Napoleonnal, aki közelről ismerte Bismarckot, aki francia, olasz, magyar és német lapokban az egész világnak beszélt s akinek a hangját mindig az egész világ meghallotta. Valóban nemzetközi tekintély, diplomáciában, politikában, gazdasági és pénzügyi világvállalatokban vezérférfiu, szárazföldiek és tengerek hőse, egy budapesti szállodában meghalt *Türr István* tábornok, szabadsághős, Kossuth Lajos és Garibaldi benső barátja. Életrajzi adatait lexikális rövidséggel a következőképpen foglalhatjuk össze:

Türr István olasz királyi altábornagy, a magyar emigráció egyik vezéralakja, szül. Baján 1825 aug. 11., meghalt Budapesten 1908 május 3-án. Önként beállott az 52. gyalogezredbe s már hadnagy volt, amikor ezredével együtt 1848-ban az olasz forradalom ellen mozgósították. Türr 1849 jan. 19-én átszökött a piemontiakhoz, majd az olasz forradalom bukása után részt vett a bádeni felkelésben és ezredessé lépett elő. Ezután Svájcban élt. A krími háború kitörésekor angol szolgálatba lépett. 1855-ben az osztrákok elfogták s haditörvényszék elé állították, azonban Viktoria angol királyné közbenjárására kegyelmet kapott. 1856-ban a cserkeszek oldalán harcolt az oroszok ellen, 1859-ben az olaszok kötelékében az osztrákok ellen, majd Garibaldi oldalán 1860 május 6-án résztvett a narsalai ezer vállalkozásában s érdemeiért Garibaldi tábornokká s Nápoly kormányzójává, majd altábornaggyá nevezte ki. A hadjárat után az olasz kormány átvette szolgálatába s II. Viktor Emánuel szárnysegéde lett. 1861 szeptember 10-én nőül vette III. Napoleon unokahugát, Bounaparte Wyse Adél

hercegnőt. 1866-ban Belgrádban egy magyar légió felszerelésével foglalkozott. A kiegyezés után amnesztiát kapott s élénk részt vett az ország közművelődési és gazdasági életében.

Ebben az időben végetér a szabadsághős pályafutása, hogy helyet adjon a nagy békeapostolnak. 1867-ben belépett a francia békeegyesületbe s mint a nizzai békeliga elnöke, roppant széleskörű agitációt fejt ki a népek és nemzetek békés szövetségének létrehozása érdekében. Ettől fogva egész életét a világbéke szolgálatába állítja s a nemzeteknek egymás közt való viszonyát különösen gazdasági összeköttetésekkel iparkodik melegebbé tenni. Nagy érdeme van a francia és olasz nemzet kibékülésében s valósággal első polgára egy nagy európai konfederációnak.

Ezalatt nekifog világhírű csatornázási és földöntöző tervei megvalósításának. Nálunk elnöke lesz a *Ferenc-csatorna* társaságnak, angol tőkepénzeseket szerez, akik vagy tizennyolcmillió forinttal fő-részvényesei lesznek a vállalatnak. Egyidejűleg azzal a gondolattal is foglalkozik, hogy a Dunát hajózható csatornával bevezeti az Adriai tengerbe, majd engedélyt kér egy Arad városától Hódmezővásárhelyig húzódó csatorna előmunkálataira. Miután a Ferenc-csatorna hálózat kiépült, érintkezésbe lépett *Lesseps* Ferdinánddal a *Panama-csatorna* megalkotása érdekében. A francia terv ugyan megbukott, de az amerikai tőke megvalósította a Panama-csatornát, Türr tábornok ezután 1881-ben engedélyt kapott a *Korinthusi-csatorna* létesítésére. Türr tábornok magyar mérnökökkel készíttette el a Korinthusi-csatorna tervét és Párizsban harmincemillió frankkal részvénytársaságot alapított a csatorna megalkotására. A csatorna építését magyar vállalkozók 1882-ben kezdték el és 1893-ban kész volt a nagy mű.

Alig kezdődtek meg a Korinthusi-csatorna munkálatai, — írja Gonda Béla, Türr tábornok életrőja

Türr István tábornok.

— 1883-ban javaslatot tesz a Balti és a Fekete tengert összekötő vízi útra, kimutatván, hogy a két vízi régióba tartozó nagy folyók csatornákkal összeköthetők. Erre vonatkozó emlékiratát 1892-ben a párizsi nemzetközi hajózási kongresszusnak újból előterjesztette. Hogy ez nem valósulhatott meg, nem az ő lelkeségén és kitartásán mulott.

Türr István nemcsak közéleti munkásságában, hanem magánéletével is bekapcsolódott a nemzetközi világ legmagasabb köreibe. Felesége, Bounaparte Wyse Adelina, Lucien Bounaparténak, Nagy Napoleon császár öccsének unokája volt s így rokonságba jutott III. Napoleonnal. Ez lehetővé tette, hogy Párizsban fényes lakást rendezzen be és nagy háztartást vezessen. Felesége a napoleoni udvar egyik ünnepezt szépsége volt. De nagy házat vitt Nizzában is és otthon volt Londonban, Berlinben, Turinban, Flórencben, Nápolyban és Bukarestben is.

Budapesten évenként rendszeren három hónapot töltött. A Gizella-téren, a mostani Gerbeaud-palotában lakott az első emeleten. Nagyuri módon élt. Egyetlen fia volt: Raoul, aki brazíliai nőt vett feleségül, egyetlen leánya *Türr Stefánia*, aki állandóan Rómában él, de gyakran megfordul Pesten, ahol ma is az őt megillető hódolat és népszerűség veszi körül. Felesége 1899-ben halt meg és a tá-

bornok gyászában ugyszólván az egész világ osztozkodott. Türr István nyole nap alatt 1600 részvétlevelet és sürgönyt kapott koronás főktől, államférfiaktól s a világ politikai és gazdasági élétének vezéreitől.

Élete utolsó szakában anyagi viszonyai megromlottak, budapesti lakását még a kilencvenes években feladta s attól kezdve egy nagy Dunaparti szállodában lakott, ha Budapestre jött. Legjobb barátai közé tartozott a magyarok közül Jókai Mór és Munkácsy Mihály.

Jókai mondta egyszer róla, hogy Franciaország, Olaszország vagy Görögország épügy hazája volt neki, mint Magyarország. Mégis az egész világ tudta, hogy magyar. Amikor meghalt, egész Európa szeme Magyarországra fele tekintett. Az egyszerű bajai vaskereskedő fiából császárok és királyok rokona és barátja lett és nem volt európai államfő, aki föl ne diszította volna mellét nagykereszték csillagjaival és szalagjaival. Magyarországon a nép adta meg neki a legnagyobb kitüntetést, mert nevét Kossuthéval és Garibaldiéval kapcsolatban nótákban örököltette meg. A világhíres ember népies hős lett abban az országban, ahol napvilágot látott s amelynek annyi dicsőséget szerzett legendás alakjával.

Surányi Miklós.